

KRONIKA TJEDNA

Ovogodišnji Teološko-pastoralni tjedan za svećenike priredio je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu od 23. do 26. siječnja 1979. godine. Tema je bila »SAKRAMENAT ŽENIDBE«. Ta je tema već na lanjskom Tjednu bila predložena kao veoma aktualna i goruće potrebna. Tema je bila razrađena kroz predavanja, koreferate i priopćenja, kao i kroz radne grupe. Predavanja, koreferate i priopćenja držali su profesori našeg Bogoslovnog fakulteta i drugih visokih bogoslovnih učilišta. Tjedan je po obradbi teme, prema općim utiscima, zadovoljio sudionike. I ovaj je Tjedan znatno doprinio svećenicima u njihovu permanentom obrazovanju.

Ovogodišnjem Tjednu prisustvovalo je oko 700—800 svećenika, već prema predavanju i danu Tjedna. Kroz Tjedan ih je prošlo još i više. Mnogi dođu radi susreta s kolegama, radi kupovanja knjiga i ostalih sakralnih predmeta. Da sudionici Tjedna ne bi bili samo pasivni slušači, svima je bilo omogućeno da rade u radnim grupama. Radnih je grupa bilo osam i to: biblijska, dogmatsko-antropološka, moralna, pastoralna, socio-psiho-pedagoška, katehetska, crkveno-pravna i ekumenska. Rad u radnim grupama moderirali su također stručnjaci s dotičnog područja (dr Lj. Rupčić, dr M. Jurčević, dr M. Valković, o. Bono Šagi, dr Vj. Bajsić, dr Kos, mr J. Baričević, dr M. Berljak i dr M. Zovkić). O radu radnih grupa sudionici su bili obaviješteni na plenumu trećeg dana poslije podne i u vezi s tim postavljali pitanja. Izvještaji o radu po radnim grupama doneseni su u ovom Zborniku BS.

Tjedan je trajao četiri dana. Prvi je dan bilo najviše predavanja, a zadnji — četvrti dan bila je održana plenarna diskusija kojoj su prethodila priopćenja o onome što predavanjima nije moglo biti obuhvaćeno. I priopćenja i plenarna diskusija doneseni su također u ovom Zborniku. Drugi i treći dan se uz predavanja mnogo radilo u radnim grupama.

Tjednu su prisustvovali zagrebački nadbiskup msgr. Franjo Kuharić, veliki kancelar Fakulteta, nadbiskup riječko-senjski msgr. Josip Pavlišić, biskup šibenski msgr. Josip Arnerić, biskup djakovački msgr. Ćiril Kos, pomoćni biskup zagrebački msgr. Mijo Škvorc te mnogi provincijali redovničkih zajednica i predstavnik prvostolnog kaptola zagrebačkog. Tjednu su izručili pozdrave i dobre želje, ispričavši svoju odsutnost, nadbiskup zadarski msgr. dr Mario Oblak, biskup porečko-puljski msgr. dr Dragutin Nežić, biskup krčki msgr. dr Karmelo Zazinović, biskup subotički msgr. Matiša Zvekanović, apost. adm. Boke Kotorske msgr. Gracija Ivanović, biskup skopsko-prizrenski msgr. dr Joakim Herbut i njegov pom. biskup msgr. Nikola Prela, pomoćni biskup splitsko-makarski msgr.

Ivo Gugić, pom. biskup sarajevski msgr. dr Tomislav Jablanović. Skupu je pismeni pozdrav uputio i rektor splitske Teologije dr Andrija Antić. Sudionici Tjedna su, na čelu s nadbiskupom zagrebačkim msgr. Franjom Kuharićem, poslali telegrame pozdrava i dobrih želja papi Ivanu Pavlu II, kardinalu Franji Šeperu i nunciju Svete Stolice pri vladi SFRJ Jugoslavije u Beogradu msgr. Michelu Cechiniju. Tjedan su osobito pozdravili nadbiskup msgr. J. Pavlišić i predstavnik islamske zajednice u Zagrebu imam Omerbašić.

Rad Tjedna otvorio je i zatvorio prikladnim riječima ovogodišnji dekan Bogoslovnog fakulteta dr Celestin Tomić. Na kraju Tjedna, poslije dekana, nekoliko zaključnih riječi izrekao je i nadbiskup zagrebački msgr. Franjo Kuharić.

Radu Tjedna predsjedavali su: dr Mato Zovkić, rektor sarajevske Teologije (prvi dan), dr Šime Šipić, profesor moralne teologije u Makarskoj (drugi dan), dr Ante Kusić, prof. filozofije na splitskoj Teologiji (treći dan prije podne), dr Anton Benveniste, profesor riječke Teologije (treći dan) i dekan dr Celestin Tomić (četvrti dan).

Svećenici su zajedno sa svojim biskupima koncelebrirali euharistijsko slavlje. Prvi je dan koncelebrirano euharistijsko slavlje predvodio i izrekao homiliju msgr. Franjo Kuharić, drugi dan msgr. Josip Pavlišić a treći dan msgr. Ćiril Kos. Homilije također donosimo u ovom Zborniku.

Na poslone telegrame odgovorili su u ime pape Ivana Pavla II. kardinal Villot, te kardinal Franjo Šeper i msgr. M. Cecchini. Telegram koji je poslao Papa glasi: »Svim biskupima i prezbiterima hrvatske zemlje, sabranima u Zagrebu na raspravama o svetosti sakramenta ženidbe Vrhovni svećenik rado udjeljuje zamoljeni apostolski blagoslov kao zalog darova Duha Svetoga i svjedočanstva njegove ljubavi« (kard. Villot, Vatikanski grad 25. 1. 1979). Rad Tjedna odvijao se prema slijedećem rasporedu.

Prvi dan: 23. siječnja (utorak)

- 8,30 Otvaranje Tjedna: dekan dr Celestin Tomić
Pozdravi gostiju: msgr. J. Pavlišić i imam Omerbašić
Ženidba u svjetlu SP Staroga i Novoga zavjeta — dr Ivan Dugandžić
Ženidba na II. vat. saboru i u pokonc. dokumentima — dr Smiljan Kožul
- 10,45 Ženidba u suvremenoj urbanoj i tehničkoj sredini — dr Vj. Bajić
- 12,00 Koncelebracija
- 15,30 Pavao o ženidbi i djevičanstvu (1 Kor 7) — dr Bonaventura Duda
Bračna savjetovašta (priopćenje) — dr Djuro Tomašić, liječnik
- 17,00 Formiranje radnih grupa

Drugi dan: 24. siječnja

- 8,30 Pastva bračnih drugova unutar cjelokupne crkvene zajednice — Bono Šagi
Psihopedagoški aspekti ženidbe — prof. Marija Movrić
- 10,00 Rad po radnim grupama
- 12,00 Koncelebracija

- 15,30 Neuspjele ženidbe: rastavljeni i civilno vjenčani — dr Marijan *Valković*
Djelovanje Zavoda za zaštitu majki i djece — Aleksandra *Beluhan*,
sociolog
- 17,00 Rad po radnim grupama

Treći dan: 25. siječnja

- 8,30 Crkveno pravo i sakramenat ženidbe — dr Matija *Berljak*
Ljubav i rađanje. Odgovorno roditeljstvo — dr Ivan *Fuček*
Brak u našem civilnom zakonodavstvu (koreferat) — mr. Stjepan
Večković
- 10,45 Liturgijsko slavljenje sakramenata ženidbe u prošlosti i danas —
dr Vladimir *Zagorac*
- 12,00 Koncelebracija
- 15,30 Rad po radnim grupama. Redigiranje izvještaja za plenum.
- 17,00 Izvještaji o radu po grupama i diskusija na plenumu (velika
dvorana)

Četvrti dan: 26. siječnja

- 8,30 Priopćenja na temu Tjedna: Kršćanska ženidba u praksi. za-
jednici (dr Tomislav *Šagi-Bunić*) — Mješovite ženidbe (dr Veli-
mir *Blažević*) — Razvod braka u istočnoj Crkvi (Jovan *Nikolić*) —
Nezakonita odnosno vanbračna djeca (dr Marijan *Biškup*) — Po-
svojenje djece (Jelena *Brajša*) — Brakovi bez djece (Marko *Majsto-
rović*) — Brak u Islamu (msgr. dr Tomislav *Jablanović*) — Bračni
weekendi (Josip *Frkin*)
- 10,00 Plenarna diskusija
- 12,15 Zaključak Tjedna: zaključna riječ dra Celestina Tomića

Svake večeri sudionicima Tjedna priređen je rekreativno-kulturni pro-
gram. Prve večeri pitomci Dječjačkog sjemeništa davali su igrokaz o
zagrebačkoj katedrali (Svjetlo planine), drugi dan je Mijo Gabrić iz
Glasa Koncila prikazao film o našim misionarima u Indiji, popraćen
pjevanjem indijskih pjesama (Zbor mladih s Trešnjevke), a treću večer
bio je prikazan film »Istjerivač đavola.«

IZVJEŠTAJI RADNIH GRUPA

Sudionici Tjedna mogli su raditi u radnim grupama pod vodstvom
teologa i pastoralaca. U srijedu, 25. siječnja, zapisničari pojedinih radnih
grupa iznijeli su pred plenum u velikoj dvorani izvještaj o radu radnih
grupa. Te izvještaje donosimo ovdje. Nedostaje samo izvještaj VII. radne
grupe, jer nije ni naknadno predan. A liturgijska radna grupa, radna
grupa br. V, nije bila formirana i nije radila pa, razumljivo, ni o njoj
nema izvještaja.

PRVA RADNA GRUPA: BIBLIJSKA

*Voditelj: dr Ljudevit Rupčić; zapisničari: I. Dugandžić, Kl. Galić. Sudio-
nika: dvadesetak*

Glavne točke rasprave

a) Sudionici su pratili predavanje i nastojali dalje razrađivati biblijsku bazu, imajući u vidu današnje pastoralne potrebe sve većeg broja ljudi koji dođoše u sukob s dosadašnjom crkvenom praksom, a ostali su i dalje zainteresirani za život Crkve.

b) Najviše su se zadržali na različitim literarnim oblicima Isusova logiona kod pojedinih biblijskih tekstova. U tome su vidjeli ostvarenje Kristova obećanja da će nas njegov Duh uvoditi postupno u istinu. U vezi s tim mnogo se raspravljalo o napretku naše spoznaje o Objavi kroz povijest, pod vodstvom Duha Svetoga. Spominjana je *praksa istočne Crkve*, zatim *drugačija praksa zapadne Crkve* do 9. stoljeća, pa dijelom i *Codex*. Iz svega se toga vidi da je Crkva načelno ostala vjerna Duhu Isusovu i upravo zbog toga u svakom vremenu tražila najbolja rješenja.

Ako ostanemo kod samog slova Pisma, *Pavlov privilegij* ostaje nedorečen, ali Crkva je u svojoj praksi od početka bila jasna i dozvoljavala rastavljenima novu ženidbu.

c) *Biblijska mjesta* i *povijest Crkve* uvjeravaju da Duh nije prestao djelovati te da i današnjem vremenu ima što reći. Današnja problematika ne može se rješavati rješenjima iz prošlosti, nego valja tražiti nove puteve, što ne znači da Crkva ne ostaje dosljedna samoj sebi. U potrazi za novim rješenjem važan je i *osjećaj vjernika*, jer Duh djeluje kroz cijelu Crkvu.

d) U razgovorima se nametnulo mnogo pitanja moralne, pastoralne i pravne naravi, koja su u drugim skupinama rješavana kompetentnije.

DRUGA RADNA GRUPA: DOGMATSKO—ANTROPOLOŠKA

Voditelj: dr Marijan Jurčević. Prisutnih: oko 12—15 sudionika

Grupa je konstatala da u programu Tjedna nedostaje jedno, i to antropološko-dogmatsko predavanje o ženidbi.

Dosta se razgovaralo o razlici između naravnog i kršćanskog braka. Dok je vladalo pravno shvaćanje čovjeka, i sakrament ženidbe imao je pravni oblik. S novim shvaćanjem čovjeka, ne-pravnim, nije se sukladno razvila i teologija braka. Ranije se čovjeka smatralo statičkim, pa je i sakrament ženidbe bio tako shvaćen: sakrament ženidbe trebao je potvrditi to statičko, bez svijesti da on donosi novost. Tu se postavilo i pitanje vjere onih koji ulaze u kršćanski brak. Kod onih bračnih drugova, koji ulaze u kršćanski brak zrelo i s vjerom da je Bog s njima i u bračnom životu, sakrament ženidbe uzdiže i oplemenjuje bračnu ljubav, ponazočuje božansku stvarnost, oplemenjuje i posvećuje njihovu tjelesnost. Sakrament ženidbe poziva bračne partnere na nesebičnu ljubav koja je spremna ići i u smrt za ljubljenu osobu. Sakrament ženidbe oslobađa od egoizma i poziva bračne drugove na rađanje novih Božjih sinova i kćeri.

Voditelj: dr Marijan Biškup i dr Marijan Valković. Zapisničar: dr Šimun Šipić. Sudionika: četvorica prvi dan, a desetak—petnaestak drugi i treći dan

Tako mali broj sudionika u moralnoj radnoj grupi prvog dana može se protumačiti time što nije odmah na početku bilo održano predavanje dra Ivana Fučeka (održano je tek treći dan) i predavanja dra Josipa Sabola (koje uopće nije bilo održano, jer predavač nije stigao iz Njemačke, ali je ipak uvršteno u Zbornik radova).

Kao problem razgovora istaknuta je pojava da praksa života u mnogome ide svojim tijekom, a evanđeoska, crkvena i teološka nauka svojim. Pitalo se kako iznositi evanđeosku, posebno moralnu, nauku da bi svijet ipak uvidio kako ta nauka pruža rješenje za životne probleme. Na to pitanje-raspravu mogla bi se, kao mogući odgovor, iznijeti slijedeća tvrdnja: nije dovoljno samo vikati i koriti zbog poroka i mana, već treba pozitivno iznositi evanđeosku nauku, tako da pojedinci uvide vrednote i prihvate ih kao rješenje za svoja životna pitanja.

Drugi dan (kad je bilo i više sudionika!) govorilo se o bračnoj ljubavi na temelju predavanja prof. Marije Movrić. Sudionici su govorili o tome na koji način bračni drugovi mogu sačuvati bračnu ljubav i u njoj rasti. Činjenica je, naime, da se mnogi bračni drugovi ohlade u ljubavi ili čak ljubav pređe na neku drugu osobu. Naglašeno je da se bračna ljubav može sačuvati i u njoj rasti onda, kad se ona shvati kao dar Božji koji treba čuvati, te ako se bračni drugovi doista angažiraju oko ostvarenja zajedničkog cilja. U tom smislu životne poteškoće mogu doprinijeti rastu u ljubavi (npr. dok bračni drugovi grade kuću, rastu i u ljubavi, a kad je kuća gotova, onda dođu problemi i u ljubavi). Ako se ljubav »izgubila«, treba je ponovno potražiti, treba poduzeti sredstva kojima se ona oživljava, a ne odmah proglašavati da je zajednički život nemoguć.

U poslijepodnevnom radu bilo je čak petnaest sudionika, a voditelj grupe bio je dr M. Valković. Raspravljalo se o problemu rastavljenih i civilno ponovno vjenčanih. To je pitanje jako aktualno, jer je sve više takvih bračnih drugova. Posebna je teškoća ako bračni drug, koji želi sakramente, nije kriv za rastavu crkvenog braka. Postojeće direktive u vezi s primanjem sakramenata rastavljenih i civilno ponovno vjenčanih, kao i za one koji su samo civilno vjenčani, nisu dovoljne da bi se prema njima moglo lako rješavati probleme u praksi. Stoga je radna grupa izrazila želju da i naša BK izda upute kako postupati u praksi u tim pitanjima. Grupa sugerira da bi se trebalo biti elastičniji u davanju »sanatio in radice« onim brakovima koji su samo civilno vjenčani, ako jedna stranka neće da se vjenča u Crkvi. Što se tiče onih koji su rastavljeni i ponovno sklopili civilni brak, možda bi trebalo tražiti rješenje slično onom koje vrijedi za odijeljene kršćane (pravoslavce), koji se mogu pripustiti sakramentima uz određene uvjete, pa makar u svojoj Crkvi bili rastavljeni i ponovno vjenčani.

Treći dan bilo je 6 sudionika. Voditelj je opet bio dr M. Valković. Raspravljalo se o pitanju kako postupiti s onim bračnim drugovima koji su rastavljeni i ponovno civilno vjenčani, a njihov prijašnji crkveni

brak stvarno nije bio valjan (npr. zbog prisile, impotencije i sl.) ali se to ne može dokazati, jer nemaju svjedoka. Naglašeno je da se takvima ništa ne može pomoći »pro foro externo«, jer pravno — prema sadašnjim kanonskim propisima — crkveni se brak ne može proglasiti ni štetnim zbog pomanjkanja dokaza. No, »in foro interno«, oni bi se mogli pripustiti sakramentima ukoliko je uklonjena sablazan.

Na koncu je, u vezi s predavanjem dra I. Fučeka, naglašeno da se smatraju »in bona fide« ne samo oni koji ne znaju za nauku Crkve u vezi s bračnim moralom, nego i oni koji znaju za tu nauku, ali smatraju da ih ona ne veže zbog njihovih specifičnih razloga. Vjernici to redovito izražavaju primjedbom: »Ali...« na izlaganje svećenika u ispovijedi. Takvi su obično samo materijalni grešnici.

Što se tiče spasenja ljudi, naglašeno je da je to Božja stvar.

CETVRTA RADNA GRUPA: PASTORALNA

Voditelj: Milivoj Bolobanić. Sudionika: četrdesetak

Rad pastoralne grupe odvijao se u dva smjera: a) priprava za brak; b) pastoral obitelji.

Priprava za brak

Imajući u vidu rad i zaključke Teološko-pastoralnog tjedna iz 1972. godine, koji je obrađivao temu »Kršćanska obitelj«, sudionici pastoralne grupe pokušali su najprije iznijeti svoja vlastita iskustva o radu na pripravi zaručnika za brak. Iskustva su različita kao što su različiti i tereni i mogućnosti djelovanja. Ipak, može se konstatirati da se u posljednjih sedam godina, računajući od gore navedenog Tjedna, pošlo korak naprijed. Iznijeta iskustva sudionika ove grupe govore da se u mnogim župskim zajednicama održavaju redovite pripreme zaručnika na brak. To uglavnom čine sami župnici u nekoliko susreta sa zaručnicima; tek u nekim zajednicama župnici angažiraju pojedine bračne drugove koji im pomažu u pripravi. U gradovima čak postoje redoviti mjesečni tečajevi pripreme zaručnika na brak, na kojima, uz svećenike, nastupaju i bračni parovi.

Uza sva pastoralna nastojanja, svi sudionici osjećaju kod mnogih pripravnika na brak manjak vjere. Zato je glavni naglasak u ovoj radnoj grupi postavljen upravo na buđenje vjere kod mladih zaručnika. Mladi žele vjenčanje u Crkvi iz različitih motiva: tradicionalnih, obiteljskih, radi svečanosti, jer tako drugi rade i tome slično. Da bi započeo razgovor o vjeri, moglo bi se mladima, kad se prijave za brak, predložiti da sami izreknu ili napišu motive kojima su vođeni u sklapanju crkvenog vjenčanja, ili im dati neki upitnik na koji će možda lakše odgovoriti. Na temelju toga svećenik će moći lakše započeti razgovor o vjeri. Želja je sudionika da se na planu naše Crkve izrade takvi tekstovi. Mladima nije dovoljan samo kratak razgovor ili kratka odnosno sržna kerigma. Potrebno im je pomoći da sami osobno dožive Boga, da počnu moliti. Sudionici grupe osjećaju nedostatak vjerske dimenzije u redovitim pripravama zaručnika za sakrament ženidbe. A ona je bitna, jer je sakra-

menat ženidbe znak vjere. Potreban je antropološki, sociološki, psihološki i senzološki odgoj mladih. Ali za doživljajno primanje sakramenta ženidbe nužna je vjera.

Da bi se priprava na brak koliko-toliko mogla uspješno obaviti, nužno je da se zaručnici prijave župniku barem mjesec dana prije vjenčanja, u skladu s civilnim zakonom. Ovo bi trebalo često naglašavati vjernicima u crkvi i bilo bi dobro da se to istakne i na plakatu. Dobro bi bilo da se ova informacija tiska u kalendarima koje ljudi primaju u velikom broju, ili da se tiska letak koji bi župnici dijelili vjernicima kod blagoslova kuća.

Peticija radne grupe

Sudionici pastoralne radne grupe, imajući u vidu sve učestalije slučajeve mladih koji primaju sakrament potvrde neposredno prije vjenčanja, mole Biskupsku konferenciju da zatraži od Svete Stolice ovlast da ordinariji mogu odobriti svećenicima, koji obavljaju pripravu, da mogu podijeliti i sakrament potvrde.

Pastoral obitelji

Drugi pravac u kojem se odvijao rad ove radne grupe bio je: pastoral obitelji.

Kada su, naime, mladi sklopili crkveni brak, neodloživo se nameće u župskoj zajednici pastoralna briga za obitelji. Praksa pokazuje da mnogi parovi koji su se crkveno vjenčali prekidaju svaku vezu s Crkvom, posebno muževi. Što je tu moguće učiniti? U diskusiji su iznesena razna iskustva s pojedinih terena. Evo nekih mogućnosti:

— Iskoristiti događaj krštenja djeteta, te pozvati roditelje i kumove na pripravu. I tu mogu zgodno poslužiti pismeni tekstovi kao poticaj za razgovor o vjeri.

— Okupiti s vremena na vrijeme mlade (prilikom godišnjice vjenčanja ili krštenja djeteta) bračne drugove i prirediti prikladna predavanja. U tim zgodama bilo bi dobro dati riječ i laicima, pojedinim izgrađenijim bračnim parovima.

— Što češće upriličiti roditeljske sastanke i na njima obrađivati pojedine religiozne teme. I tu postoji velika mogućnost i prostor za laike.

— Poticati obiteljsku molitvu, posebno uz neke blagdane kad je obitelj na okupu.

— Zajedničko pripremanje obitelji za nedjeljnu liturgiju.

— Poticati i razvijati duhovnost samih bračnih drugova. U tom smislu je potrebno tražiti nove oblike.

PETA RADNA GRUPA: LITURGIJSKA

(nije se oformila)

SESTA RADNA GRUPA: SOCIO-PSIHO-PEDAGOŠKA

Voditelj: dr Vjekoslav Bajsić. Sudionika oko 20.

Odmah na početku sudionici grupe nastojali su odrediti teme o kojima bi raspravljali. Te su teme išle uobičajenim tokom kao i kod drugih Tje-

dana. U diskusiji se čula konstatacija da interes vjernika opada, da je do vjernika sve teže doći, da nemaju vjere, da se ambijent sve više mijenja, da i vjernici iz dana u dan postaju sve veći materijalisti, da nemaju nikakva smisla za ono što se od njih traži . . .

Pošavši od ove opće situacije, postavilo se pitanje: »Što valja učiniti?« Trebalo bi očito obnoviti vjerničko sudjelovanje, vjerski život. Da li stvarati elite? A što s masom onih koji još imaju nekako nekakvu vezu s Crkvom? Nakon svega, bilo je rečeno da mi stvari gledamo previše apstraktno. Crkva ima — to se osobito vidi u zadnja dva stoljeća — strukturu neke države, strukturu organiziranog Božjeg naroda. Vode tog dobro organiziranog naroda su biskupi i svećenici, dakle hijerarhija. Ako gledamo povijest, vidimo da se prečesto vodila borba za neke teritorije, za stanovištu duhovnu, pomalo i političku premoć . . . Veze koje su vjernike pokušavale držati na okupu bile su ipak previše vanjske, izvana uvjetovane. Danas je, naprotiv, situacija u samom društvu drugačija. Društvo je veoma izmiješano, ljudi atomizirani. Društvo više nije kristal, tj. sredeno kao kristal. Ono je, naprotiv, poput plina: stalno je u pokretu, svaka molekula ide svojim putem . . . Način djelovanja, na koji je većina klera još priučena, u takvoj situaciji očito ostaje bezuspješan. Što onda treba činiti? Budući da klera ima sve manje (i bit će ga sve manje), treba angažirati laike, ali ne tako da oni zamijene svećenike ili stvore neke posebne grupe. Ljude treba okupljati, omogućiti im da dožive svoju osobnost. Vjeru treba temeljiti, ne isključivo na razumskoj razini ili sociološkoj datosti, nego je usaditi u ljude kao poželjnu vrijednost. To znači da treba ući u dubinu čovjeka i vidjeti što on osjeća, što hoće, kakve probleme ima . . . Bilo bi bezuvjetno potrebno osloboditi čovjeka za Boga. Valjalo bi iz Evanđelja naglašavati i promicati one zapovijedi koje su usmjerene prema iskrenosti i koje ljudima omogućavaju iskrenost. Ne suditi nego slušati čovjeka. Ne se čuditi. Svakome se, uostalom, sve može dogoditi. Vrlo je važno naglašavati i promicati eklezijalne kreposti, tj. one koje su potrebne da se Crkva drži zajedno. Naprotiv, koliko se mi sami svađamo, koliko jedni drugima zlo želimo, koliko jedni druge grizemo . . . I to se ni ne smatra grijehom, nego često čak krepošću.

O takvim je problemima grupa raspravljala i razgovarala. Često se postavljalo pitanje: što pojedinac može učiniti sa svojim vjernicima? Naglašeno je da je recepte nemoguće davati. Naznačeni su neki smjerovi u diskusiji. Treba pustiti ljudima slobodu, neka plivaju! Treba znati čitati znakove.

Potom su, pri kraju svojeg rada, raspravljali i o nekim konkretnim problemima braka, seksualnosti i plodnosti. Bilo je rečeno da se te stvari kod nas previše cijepaju, pa tako s jedne strane postoji samo tjelesan, a s druge samo duhovan čovjek. A te stvari se ipak ne daju tako cijepati: istina je nekako u sredini. Sve to proživljava čovjek kao kompletna osoba. Što se tiče plodnosti braka, u diskusiji se konstatiralo, da tu neće pomoći nikakve zapovijedi, nikakve propovijedi, nikakva bolja financijska situacija . . . Naprotiv, u čovjeku treba odgojiti ljubav i potrebu za novim stvorenjem, za djetetom. Čovjeka treba odgajati, mijenjati u njemu neka svojstva. Dakako, tu neće dostajati samo riječi. Potrebno je da se i svećenik mijenja, i to zajedno s ostalim ljudima. S njima treba ući u zajednički proces odgoja.

Voditelj: mr Josip Baričević. Sudionika: oko 40.

(Nije dostavljen izvještaj o radu)

Voditelj: dr Stanislav Kos DI

1. Predmet rada naše skupine jest crkveno-pravna problematika sakramenta ženidbe. Najprije su bila iznesena *pitanja ovog područja o kojima se danas najviše piše* ili raspravlja po raznim kongresima. To su pitanja valjanosti-nevaljanosti ženidbe, procesualno ženidbeno pravo, pitanje nadležnosti Crkve nad ženidbama krštenih osoba, gledanje Crkve na ženidbe sklopljene u nekatoličkim kršćanskim zajednicama, pitanja ženidbene privole i kanonskog oblika sklapanja ženidbe, itd.

2. Odmah se prelazi na *konkretnija pitanja i slučajeve*:

a) Kako Crkva danas gleda na ženidbe *pravoslavnihi kršćana, kako crkvene tako i građanske*. Izneseno je da je Apostolska signatura u nisu odgovora pokazala da katolička Crkva smatra crkvene ženidbe pravoslavnihi valjanima ukoliko su, dakako, ispunjeni i drugi uvjeti, tj. sloboda od ženidbenih zapreka i postojanje prave ženidbene privole.

Nadalje, katolička Crkva smatra građanske ženidbe pravoslavaca nevaljanima, osim ako se utvrdi postojanje uvjeta koji se kod nas traže za zakonitu primjenu izvanrednog oblika sklapanja ženidbe.

Ako je u pitanju ženidba pravoslavne stranke sa nepravoslavnom i nekatoličkom kršćanskom strankom, koju ženidbu pravoslavna Crkva nije priznavala valjanom zbog mješovite vjeroispovijesti, takvu ženidbu katolička Crkva smatra valjanom.

Kad je u pitanju valjanost navedenih ženidbi, treba provesti redoviti sudski crkveni postupak, a presudu u prilog nevaljanosti ženidbe s ostalim sudskim dokumentima poslati Apostolskoj signaturi.

Međutim, ako bi iz autentičnih dokumenata bilo izvan svake sumnje da se radi o nevaljanoj ženidbi, tada bi ordinarij mogao postupiti upravnim putem.

b) Postavljeno je i pitanje *međubrednih ženidbi*, npr. između grkokatolika i rimokatolika i iznesen je niz problema koji u praksi nastaju: dolazi li u pitanje valjanost ako npr. vlastiti župnik zaručnice vjenčava bez prethodnog ovlaštenja od vlastitog župnika zaručnika, jer u takvom slučaju on vjenčava na tuđem teritoriju. Većina sudionika bila je mišljenja da s te strane ne dolazi u pitanje valjanost, nego najviše dopuštenost.

Poteškoće ponajčešće nadolaze odatle što neki vjernici, koji pravno pripadaju istočnom obredu, žele i traže vjenčanje od svećenika latinskog obreda.

Osim toga, izneseno je da postoje poteškoće u dobivanju odgovarajućih dokumenata od nadležnih svećenika istočnog obreda.

S obzirom na dobivanje takvih dokumenata od pravoslavnihi službenika, postoji razlika u raznim eparhijama, jer to ponajvećma ovisi o držanju episkopa dotične eparhije.

c) Postavljeno je i pitanje koje izlazi iz okvira predmeta rada ove skupine, a to je: *pitanje pripadanja obredu*. Ima li smisla nekoga prisiljavati na neki obred, kojem pravno pripada, a stvarno se nalazi i ravna po drugom obredu?

Povezano s time postavljeno je pitanje: Predviđa li se sada, u pripremanju novoga prava za oba obreda, kakav lakši način opredjeljenja za obred negoli je ovaj koji danas postoji, tj. da u svakom pojedinom slučaju treba rekurirati na Apostolsku Stolicu?

d) Naglašeno je da je u našoj Crkvi premaleno zanimanje za crkveno pravo i da će nas novi zakonik možda naći posve nespremnima. Pita se što čini BKJ za unapređivanje ovoga zanimanja? Svećenici dušobrižnici, kad naiđu na slučajeve koje ne mogu sigurno riješiti, trebaju se obratiti svom nadležnom poglavaru.

Ističe se da naša crkvena sudišta, uz rijetke izuzetke, slabo ili nikako ne rade, a mogla bi riješiti mnoge slučajeve na dobrobit života Crkve i vjernika.

U našoj Crkvi ima raznih instituta (katehetski, za crkvenu glazbu i mnogi drugi), dok ga za crkveno pravo nema.

U odgovoru na ove primjedbe opet se došlo na područje ženidbenog prava:

S obzirom na premalo zanimanje za kanonsko pravo kod nas, iznesena je činjenica koja kao da pokazuje da Crkva u nekim temeljnim pravnim postavkama kao da mijenja svoje stanovište. Npr: sve do Crkvenoga sabora strogo se zastupalo stanovište izraženo u Crkvenom zakoniku, u kojem se kaže da je prvotna i bitna svrha ženidbe: rađanje i odgoj djece, dok se na samom Saboru na poseban način ističe i govori o ženidbenoj ljubavi (*amor coniugalis*) tako da ova ljubav zasjenjuje sve druge.

U raspravljanju na ovu temu rečeno je da se ovo dvoje ne isključuje, nego upotpunjuje ili obogaćuje, te da bračna ljubav nužno ulazi u ženidbenu privolu. Bez ove ljubavi privola nije ženidbena.

Postavljeno je pitanje: Ako tokom vremena u nekoj ženidbi nestane ove ženidbene ljubavi, da li još postoji ženidba?

Rad je trajao od 17.30—18.30 (23. 1. 1979).

II

Drugi dio rada skupine održan je dne 24. 1. 1979. od 10.45—11.45. U radu sudjeluje devet sudionika.

Nakon pročitano izvještaja o jučerašnjem radu skupine bilo je postavljeno pitanje: Ima li u crkvenom pravu kakvih promjena gledom na oblik sklapanja ženidbe? U odgovoru je naglašeno da, u slučajevima kada se radi o ženidbi dvoje katolika od kojih jedan nikako ne prakticira vjeru, mjesni ordinarij može dati dispensu od oblika, ukoliko bi ova stranka odbijala da ženidbeni pristanak pruži u propisanom crkvenom obliku.

Zatim je iznesen konkretniji slučaj prema kojem su neki svećenici, ne imajući propisanu jurisdikciju, ipak vjenčavali, pa se pita da li su dotične ženidbe valjane. Mjesni ordinarij je dao uputu da dotični zaručnici obnove ženidbenu privolu pred pravno nadležnim vjenčateljem.

Da li su ženidbe pred nenadležnim vjenčateljem valjane? Napomenuto je da se odredba kanona 209 o dopuni jurisdikcije primjenjuje i na slučaj svećenika koji, na imajući delegacije, vjenčava sam (Commissio Interpretum Codicis 26. 3. 1952. u AAS 44, 497). Tumačenja autora o »error communis« i o »dubium positivum et probabile« jesu tako široka da će danas rijetko koja crkvena ženidba biti nevaljana zbog nedostatka propisanog crkvenog bitnog oblika. Time se, dakako, unosi veći metež u pravo i crkvenom će sudu biti veoma teško stvar izvesti na čisto, ako ovakvi slučajevi dođu pred sudište.

Primijećeno je da crkvena vlast brže rješava slučajeve svećenika koji napuštaju svećeničku službu, negoli slučajeve vjernika, ženidbene parnice, koji često traju i više godina.

Iznesen je slučaj u kojem je bilo očito da je ženidba bila sklopljena pod utjecajem teške prisile, no svećenik stranaka molio je crkveno sudište da ne izreče presudu u prilog nevaljanosti ženidbe, jer bi to, navodno, veoma porazno djelovalo na vjernike koji smatraju da je ženidba apsolutno nerazrješiva. Na ovo je stavljena primjedba da vjernici, a možda i gdjekoji svećenik, ne razlikuju dovoljno ono što treba razlikovati, tj. proglašavanje nevaljanosti ženidbe i kidanje ženidbenog veza. Zato bi valjalo upoznati vjernike da se u ovakvim slučajevima ne radi o kidanju valjane ženidbe, nego o tom, da je sudski dokazano da, kraj svih crkvenih obreda, onaj čin nije bio sklapanje ženidbe.

U životu naše Crkve se osjeća da crkveni sudovi uglavnom ne izvršavaju poslanje koje im je u Crkvi namijenjeno, i to ponajviše zbog nedostatka osposobljenih ljudi za te poslove, kao i zbog preopterećenosti crkvenih sudaca drugim poslovima; kao da nema dovoljno razumijevanja kod crkvene vlasti za crkveno sudsko poslovanje.

Da bi crkvena sudišta djelotvornije i brže radila, predlaže se stvaranje centralnih crkvenih sudišta u kojima bi se stalno radilo, a svećenici ili drugi bi dolazili kad imaju slučaj sa svog područja; ili bi trebalo oblikovati regionalne sudove. Nikako se ne bi smjelo ostati na tom da kao u nekim metropolijama, svega jedan čovjek radi u sudu i to tek usput, uz druge dušobrižničke dužnosti. Za rješenje ovoga pitanja morala bi biti zainteresirana Biskupska konferencija.

Neke Biskupske konferencije od vremena do vremena upotpunjuju svoje upute npr. gledom na mješovite ženidbe u onim stvarima u kojima su nadležne, a i kod nas, gdje je problem aktualan, bili bi poželjni takvi zahvati.

Predlaže se da se povremeno organizira sastanak kanonista i oficijala.

Osim ovoga, izrečeno je pitanje: Može li se crkveni sud oslanjati na rješenja pravoslavnih sudova, kada donesu odluku o poništenju ženidbe? Katolička Crkva priznaje njihove propise o sklapanju ženidbe, zašto da ih ne prizna i gledom na ženidbene parnice? Poznato je da pravoslavna Crkva proglašuje kidanje ženidbenog veza zbog razloga koje katolička Crkva ne priznaje, npr. zbog preljuba, prelaza na drugu vjeru, itd. Kada npr. jedna pravoslavna stranka, koja je sklopila crkvenu ženidbu, zadobije od pravoslavne Crkve odluku razrješenja ženidbenog veza, i želi sklopiti ženidbu s katoličkom strankom, katolički će crkveni sud razmotriti sudski ženidbu koju je pravoslavna Crkva »razri-

ješila« i donijeti odluku da li je pravoslavna stranka doista slobodna za ženidbu koju želi sklopiti.

Ponovljeno je mišljenje da bi trebalo obavijestiti Biskupsku konferenciju o stanju u crkvenim sudovima, da to svima što više dođe do svijesti, jer gdje koji nemaju pravi uvid u to što znači raditi u crkvenom sudu.

U ovoj skupini došlo je do izražaja stanje crkvenih sudova u Zagrebu, Rijeci i Sarajevu.

Na kraju je predloženo da se preko razglasa uputi poziv svim prisutnim kanonistima i drugima koji rade u crkvenim sudištima da se pridruže radu naše skupine slijedećeg dana, tj. u četvrtak 25. 1. u 10.45 u Zbornici.

III

Treći sastanak crkveno-pravne skupine održan je dne 24. 1. od 17.45—18.10. U radu sudjeluje deset sudionika.

Na početku je pročitan izvještaj rada s drugog sastanka, zatim je odmah nastavljen razgovor o načetim pitanjima.

Izražena je potreba da se nadležna vlast pobrine da se osposobe ljudi koji će se baviti samo poslom crkvenog sudišta.

Iznesena je konstatacija da su katkad i sami biskupi kočili rad crkvenoga suda bojeći se sablazni vjernika ako bi neke ženidbe bile proglašene nevaljanima. Ponovno se naglašava važnost razlikovanja između proglašenja nevaljanosti ženidbe i razrješavanja ženidbenog veza. Svakako bi trebalo nastojati da i vjernici na svoj način dođu do svijesti da i u Crkvi postoji mogućnost nevaljane ženidbe, da se ne sablazne ako se neka ženidba nakon provedenog postupka i utvrđenih dokaza proglasi nevaljanom, tj. da nije nikada ni bila valjana.

Nadalje, katkad se dobiva dojam da je neki ordinarij izgubio svijest, jer je sudačka služba zapravo njegova služba. Ta služba je velik posao.

Cilj slijedećeg sastanka trebao bi biti dogovor da se Biskupskoj konferenciji pošalje predstavka i prijedlog kako da se revalvira uloga crkvenog sudišta da ono bude na duhovnu i pastoralnu pomoć Crkvi kod nas. S tim u vezi valjalo bi u proljeće, prije proljetnog sabora BK, organizirati sastanak svih kanonista.

Izgleda da se u novom Zakoniku predviđa da će svaki rezidencijalni biskup, odnosno ordinarij, morati imati barem dva vikara, i to generalnog i sudskog. Po tome se vidi važnost koju Crkva polaže u crkveno sudište.

Diskusija je zatim krenula tragom poslijepodnevnog predavanja dra Valkovića o neuspjelim ženidbama, odnosno o slučajevima u kojima su supruzi, nakon što se samovoljno rastadoše, stupili u drugu, građansku ženidbu. S tim u vezi naglašena je važnost pripreve na ženidbu. Do sada se veoma često događalo da su pojedinci posve nepripravno stupili u ženidbu, a pojedini svećenici, potaknuti nekim nesređenim milosrdem, olako pripuštali crkvenom vjenčanju čak i one za koje nisu imali tako reći nikakve, pa ni ljudske, garancije da će živjeti kršćanski. Ozbiljno se može postaviti pitanje: Da li je ta širokogrudnost doista »minus

malum« u usporedbi sa često puta teškim posljedicama brze rastave i stupanja u novu necrkvenu ženidbu?

Važnost pripreve ističe se i u pastoralnoj konstituciji »Gaudium et spes«, br. 49. U novom Zakoniku predviđena je odredba prema kojoj svećenik neće smjeti pripustiti crkvenom vjenčanju, osim nakon temeljite pripreve čije će detalje odrediti svaka biskupska konferencija za svoje područje. S obzirom na pripravu potrebna je maksimalna strogost. Nema smisla vjenčavati u Crkvi ako se ne može steći obična ljudska moralna sigurnost da će dotični i živjeti kršćanski, jer Crkvi nije i ne može biti stalo samo do broja članova, nego do ozbiljnog nastojanja da se živi kršćanstvo. Zato bi valjalo apelirati na BK da već sada, prije donošenja Kodeksa, traži ozbiljnu crkvenu pripravu za one koji žele sklopiti crkvenu ženidbu, tako da svećenik i Crkva, koliko god je to moguće, ne budu samo parada i vanjština, te da u toj stvari svi dušobrižnici postupaju više manje jednako.

Ova priprava vrši se u nekim krajevima skupno. Tako se iznosi da u Sloveniji 70% zaručnika obavlja ovu posebnu pripravu za ženidbu. U Zadru se svakog mjeseca kroz tri večeri govori o ženidbenoj problematici.

Postavljeno je pitanje: da li će u novom Zakoniku biti više milosrđa npr. prema pripuštanju sakramentima onih koji žive u drugoj, tj. necrkvenoj ženidbi? Odgovoreno je da ova problematika spada na dogmu, jer neke stvari ni Crkva ne može mijenjati po svojoj volji. Sigurno je jedno: Bog uz ove »redovite« puteve spasenja ima i svoje vlastite. Ni Crkva ne može riješiti sva pitanja. Neke stvari može riješiti samo Bog.

Da li je pravedno da se krivo napravljeni korak u ženidbi ispašta tolikom pokorom, tolikim uskraćivanjem sakramenata? Na ovo pitanje primijećeno je da među pogreškama ili grijesima postoji velika razlika ne samo što se tiče njihove težine u njima samima, nego i s obzirom na posljedice, kao što i u poretku prirodnih zakona postoje neopreznosti i pogreške, čije su posljedice naravnim putem nepopravljive. Tako npr. čovjek može malom neoprežnošću ili pogreškom izgubiti vid, ili neki drugi tjelesni organ, tako da je gubitak nepopravljiv, trajan. Slično i u duhovnom životu postoje čini, čije su posljedice takve da ih se ne može posvema popraviti samim kajanjem, nego i snošenjem teških posljedica. To se može reći i za nepripravno ulaženje u ženidbu.

Ljude koji doživješe slom u ženidbi i koji se upustiše u drugu, građansku ženidbu, u kojoj već imaju djece, treba poticati na ustrajnu molitvu da im Bog stvori uvjete u kojima će imati snagu, koju sada nemaju, da učine ono što je potrebno za spasenje.

DEVETA RADNA GRUPA: EKUMENSKA

Voditelj: dr Mato Zovkić; Zapisničar: Stjepan Vиноjić

Sudjelovalo je 5 do 12 članova, ovisno o pojedinom zasjedanju. Najprije smo iznijeli ono što nas je dovelo u ovu radnu grupu i što očekujemo od rada u njoj. Svi sudionici žive i djeluju u katoličkoj dijaspori, gdje se kao svećenici susreću s mješovitim brakovima, tj. u skupijama: skopsko-prizrenskoj, beogradskoj, subotičkoj, banjalučkoj,

sarajevskoj, riječko-senjskoj. U grupi je sudjelovao i jedan pravoslavni laik koji je završio studij teologije. Njega je u ovu grupu privukla želja da preko ekumenskih brakova Crkve odustanu od prozelitizma, ali da ne upadnu u indiferentizam, te da se preko takvih brakova još više učvrsti bratstvo i jedinstvo naroda koji žive na našem području. Jednom zasjedanju ove grupe prisustvovao je i nadbiskup Pavlišić.

Problemi mješovitih brakova, kako su ih u svom pastoralnom radu doživjeli sudionici grupe, mogu se sažeti ovako: miješanje vjere i nacije utječe na vjerski prelaz ili vršenje obećanja, jer nekatolička stranka doživljava kritiku od strane rodbine da odustaje, ne samo od djevovske vjere, nego i od nacije. Katolici koji žive u dijaspori nemaju uvijek priliku naći katoličkog partnera, a kad odluče stupiti u brak, ne gledaju prilikom odabiranja partnera prvenstveno na vjersku pripadnost. Bez obzira na dana obećanja ili eventualni vjerski prelaz, u većini slučajeva vjera oca postaje vjera obitelji, barem što se tiče blagdanskih običaja koji se slave u obitelji. Neki supružnici daju nad svojom djecom obaviti i katoličko i pravoslavno krštenje, kako bi zadovoljili jednu i drugu rodbinu, a kod djece krštene po pravoslavnom obredu koja idu na katolički vjeronauk nastaje nelagodan osjećaj kad im se kaže da ne mogu biti puštena na krizmu zato što su već krizmana prilikom krštenja. Iskustvo potvrđuje da vjerski prelaz prilikom sklapanja braka uglavnom nije dovoljno dubok, pa se takvi u kasnijem životu ohlade i prema novoj i prema staroj vjerskoj zajednici. Makar stranka i izjavljuje da želi slobodno preći u katoličku zajednicu, vrlo često to čini zato da se dopadne partneru ili njegovoj rodbini. Većina mladenaca pred sklapanje mješovitog braka nema osnovne temelje svoje vjere, ne zna u čemu je bit njihove vjere, pa razlike među pravoslavnom i katoličkom Crkvom svode na bradu svećenika, brak svećenika, datum Božića i slično. Na području Makedonije u mješovitim brakovima između katolika i muslimana muslimanski partner vjerno drži svoju zadanu »besu«, te čak vodi djecu na katoličko bogoslužje.

Preporuke i želje sudionika: Svećenik treba proučiti vjersko stanje nekatoličkog partnera i ne nuditi na brzinu prelaz u katoličku vjeru; budući da partneri doživljavaju vjeru kroz humani postupak svećenika, njegovo iskreno zanimanje za mješovitu obitelj i prihvaćanje situacije kakva jest, svećenik može puno dobra učiniti već sada, dok još nema službenog dogovora između katoličke i pravoslavne hijerarhije o dije-ljenju sakramenata. No katolicima koji žive u crkveno nesređenom mješovitom braku, koji djecu nisu odgojili u svojoj vjeri, a u zrelim godinama žele srediti svoje stanje, ne bi preko propovijedi i kateheze trebalo ulijevati strah pred povratkom vjeri mladosti. Na području dijas-pore trebalo bi više propovijedati i katehizirati o istinama koje su zajedničke svim kršćanima. Kako većina roditelja u mješovitim brakovima ne odgaja djecu ni u kojoj vjeri, trebalo bi izdati *praktični eku-menski katekizam*, u kojem bi bile obrađene zajedničke vjerske istine, ali i specifičnosti pojedine vjerske zajednice, tako da katolički partner može na razini obitelji sudjelovati u proslavi glavnih svečanosti nekatoličkog partnera i obratno.

PLENARNA DISKUSIJA

Četvrtog dana, u petak, sastali su se sudionici Tjedna u velikoj dvorani i najprije saslušali kratka i sržna priopćenja (vidi program), a zatim je dva sata tekla plenarna diskusija o pitanjima u vezi s temom Tjedna tj. sakramentom ženidbe.

Plenarnoj je diskusiji predsjedavao dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta dr Celestin Tomić, a diskusiju je vodio dr Anton Benvin, profesor na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci.

Najprije je Dekan, kao predsjedavatelj, otvorio plenarnu diskusiju slijedećim riječima: »Otvaram plenarnu diskusiju. Svakome se daje mogućnost da dođe do riječi, da iznese svoje misli i iskustva, svoja saznanja, zapažanja i primjedbe, svoje prijedloge i želje. Prijedlozi neka budu konkretni, sažeti, dobro sročeni i neka se odnose na temu Tjedna. Interventni neka ne prelaze tri minute. Nastojmo raspravljati o problemima a ne o osobama, nastojmo izreći istinu u ljubavi. »Odložite laž i govorite istinu jedni drugima, jer udovi smo jedni drugima... Nikakva nevaljala riječ nek ne izlazi iz vaših usta, nego samo dobra, da prema potrebi saziduje i milost iskaže slušateljima...« (Ef 4, 25, 29).

Najprije je postavio pitanje fra Martin Planinić, kapelan iz Konjica, o tome, kako vjenčati na župi kad nema župnika, kao što je to slučaj u Konjicu. Na to pitanje odgovorio je dr Matija Berjak, asistent pri Katedri crkvenog prava na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Crkveno pravo jasno kaže da vjenčanju može prisustvovati ili ordinarij ili vlastiti župnik, te svi oni koji dolaze pod analogni pojam župnika (vikari itd.), kao i oni koji su ili od ordinarija izravno ili od župnika za to delegirani. Konkretni slučaj, kao što je slučaj u Konjicu, može riješiti samo ordinarij osobno s osobama.

Fra Alojzije Tomić pita: »Da li je moguće živjeti u kršćanskom braku bez Duha Svetoga? Tjedan je raspravljao uglavnom o naravnom braku, pa makar taj brak bio pod nazivom kršćanskog braka, tj. sakramenta ženidbe. To je osobito došlo do izražaja u radnim grupama: često se pitalo zašto smo zanemarili Duha Svetoga? A zanemarili smo Duha Svetoga, jer ne poštujemo više dvije najvažnije Kristove zapovijedi: 'Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!' i 'Ljubite se međusobno kao što sam ja vas ljubio!' Zanemarili smo i euharistiju. Prva pričest je samo vanjska parada. Zanemarili smo i Bezgrešnu Djevicu. Zanemarili smo i molitvu. Molitva i časoslov postali su za nas, i civile i svećenike, grob sveg kršćanskog života i rada. To osobito dolazi do izražaja u svećeničkom odgoju. Takav pristup molitvi mlade ljude ateizira. Nadalje, ispovijed je postala običan formalizam. Ja plediram za javnu ispovijed i za javno odrješenje u sjemeništima, kandidaturama i kurijama. Dekret BK o inicijaciji trebalo bi najprije sprovesti u sjemeništima i kandidaturama.

Voditelj diskusije dr A. Benvin rekao je da to svi prihvaćamo kao refleksiju i kao dopunu na opću temu Tjedna.

Vinko Goričanec, župnik u Donjoj Zelini, postavio je slijedeće pitanje: »Naši đakoni tvrde da imaju pravo prisustvovati vjenčanju kao i župnici. Kakav temelj ima to u kanonskom pravu?«

Na to je pitanje odgovorio dr Velimir *Blažević*, profesor crkvenog prava na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. »U dogmatskoj konstituciji — reče — *Lumen gentium* br. 29 piše: 'Služba je đakona, kako mu odredi kompetentna vlast, svečano dijeliti krštenje, čuvati i dijeliti euharistiju, u ime Crkve prisustvovati ženidbi i blagoslivljati je, nositi popudbinu umirućima, čitati vjernicima Sveto pismo...' U dekretu o obnovi đakonata br. 22, 5 stoji također da na đakona spada da prema delegaciji i uz ovlaštenje ordinarija i župnika prisustvuje ženidbi. Na pitanje koje je Svetoj Stolicu bilo postavljeno da li je to đakonu dano samo za pojedine slučajeve ili trajno, odgovor je bio *pozitivan*, to jest mjesni ordinarij ili župnik mogu đakona delegirati i za stalno, i to na način kako se delegiraju kapelani.

Dr M. *Berljak* je nadopunio: »Bilo je također pitano da li to vrijedi samo za permanentne đakone ili za đakone na putu prema svećeništvu. Odgovor je bio pozitivan, to jest to vrijedi i za đakone koji su na putu prema svećeništvu.«

Krsto *Tomčić*, svećenik splitske nadbiskupije, pita: »Tko je dužan vršiti pouku mladencu iz prigradskih župa koji se žele vjenčati u gradu? Župnici gradskih župa vraćaju te mladence natrag u župu na pouku. A ipak vjenčavaju oni u gradu.« Na to je odgovorio dr M. *Berljak*: »Pouku za vjenčanje uvijek je dužan izvršiti vlastiti župnik zaručnika. Ako su mladenci iz različitih župa, onda župnik zaručnice. A prema dogovoru može izvršiti pouku i svaki drugi župnik.«

Marin *Kacijančić*, svećenik iz Pazina, pita o *crkvenim ženidbenim sudovima*: »Do sređivanja bračnih pitanja kod nas treba čekati i po nekoliko godina. Zanima me da li ti crkveni ženidbeni sudovi u nas rade, ili je to samo statička ustanova? Čuo sam u inozemstvu da oni te stvari puno brže rješavaju. Župnik u pastvi treba stvari brzo rješavati, jer je s tim stvarima svakodnevno suočen.«

Na to je *Berljak* odgovorio da za tu službu nema dosta kvalificiranih radnika. A i oni koji su kvalificirani za tu službu teško se daju uvući u nju, jer se ta služba u nas ne revalorizira dovoljno. *Blažević* je nadopunio svojim odgovorom: »Rješavanje ženidbenih parnica u nas ne ovisi samo o crkvenim ženidbenim sudovima, nego i o župnicima. Župnici moraju znati ima li ili nema mogućnosti da se neka ženidba proglasi nevaljanom. Kod nekih župnika postoji uvjerenje da se ni jedno vjenčanje ne smije proglasiti nevaljanim, pa makar obavljeno i pod prisilom. Tako je jedan župnik molio da poradimo na tome da se ono vjenčanje (iz njegove župe) koje je, istina, obavljeno pod prisilom (to je dokazano!) nikada ne proglasi nepostojećim, jer bi to loše djelovalo na vjernike u njegovoj župi, koji bi dobili dojam da sada i Crkva počinje razrvavati brakove. Evo, ima i ovakvih poteškoća sa strane župnika!«

Dr Marijan *Valković* pita pravnike-kanoniste da li bi se moglo znati koliko parnica na godinu dođe na ženidbeni sud, koliko ih se riješi a koliko ih ostane neriješenih. *Berljak* je na to odgovorio iz svog osobnog iskustva. »Od rujna 1977. godine, otkad sam ja na ženidbenom sudu u zagrebačkoj nadbiskupiji, na prvomolbenom sudu riješeno je 17 parnica za našu nadbiskupiju i 3 za biskupiju Đakovo za koju smo mi prizivni sud, 2 za riječku i 1 za ljubljansku za koje smo treća instanca.«

Blažević je još dodao da se mirno može reći kako se parnice obično veoma sporo rješavaju i da ih se riješi veoma malo.

Stanko Jerčić, svećenik hvarske biskupije, pita da li u slučajevima gdje očito postoji *nevaljana ženidba* (npr. poznato je svima, pa i dokazano; da je muškarac impotentan!), župnik mora nešto poduzeti, ili ih treba ostaviti na miru?

Blažević je u vezi s tim pitanjem rekao: »Ako su bračni drugovi uvjereni da njihova ženidba nije valjana, onda trebaju prekinuti bračni život. Ali novi brak se ne može sklopiti sve dok se prvi ne proglašuje nepostojećim, nevaljanim od početka. Ako su supružnici uvjereni da im je brak i u ovakvim slučajevima valjan i ne bi se htjeli rastati, onda ih treba ostaviti u dobroj vjeri. S moralne je strane na to pitanje dao svoj osvrt M. Valković: Župnik treba upozoriti supružnike ako se npr. zna nešto o impotenciji jednog od bračnih drugova. Župnik — reče Valković — mora upozoriti supružnike na mogućnosti koje imaju s obzirom na crkveno pravo. No, ako su obje strane sporazumne da i u slučaju impotencije žive zajedno, treba ih ostaviti u braku. Naprotiv, ako npr. žena ne može podnositi impotenciju svog bračnog druga, onda je to za nju veoma teško. Muškarac joj je, ako je prikrivao svoju impotenciju, nanio tešku nepravdu. Takvog je župnik, odnosno ispovjednik; dužan upozoriti da pokrene postupak za proglašenje braka nevaljanim, ništetnim, pa makar to za nj bilo veoma teško. Naime, ima muževa koji su impotentni, a ipak idu u brak ne bi li svoju impotenciju prikrili pred javnošću. Oni ženama čine tešku nepravdu. No, ako je žena sporazumna s tim, mogu mirno i dalje živjeti u braku.«

Marijan Jurčević postavlja pitanje, iznoseći jedan slučaj. Dvoje mladih vjenčalo se *civilno* i nakon nekog vremena civilno su se i rastali. Zatim jedan od njih sklapa s drugom, odnosno trećom, osobom brak u Crkvi. U Crkvi se nikakvim upitnikom ni jednu ni drugu stranu ne pita da li je već ranije sklopila i rastavila civilni brak. Ne pita se to kao da uopće nije važno. A to je veoma važno. To predstavlja teološki problem. Crkva pred takvom pojavom ne bi smjela stajati hladno, pogotovu ako jedan od vjenčanika ima i neke obveze prema civilno rastavljenoj osobi (dijete, ekonomska podređenost i ovisnost itd.). Na to je Valković rekao da se u novije vrijeme doista čuju *vota* (slučaj nje-mačke sinode!) da se pri sklapanju crkvenog vjenčanja vodi računa o tome jesu li dotični već ranije živjeli u građanskom braku i imaju li možda prema nekome nekakve obveze. Ranije toga nije bilo, jer su se brakovi sklapali samo crkveno. S nešto drugačijeg stajališta na to je pitanje odgovorio Blažević. »Ranije je Crkva priznavala — reče on — valjanima ženidbe sklopljene u nekanonskom obliku kod onih koji nisu bili dužni na kanonski oblik (npr. civilne ženidbe dvoje pravoslavaca). No 28. XI. 1970. potvrđena je odluka Apostolske signature da je valjana ženidba dvoje pravoslavaca, ako je sklopljena pred njihovim crkvenim predstavnikom (svećenikom ili đakonom). Prema tome su nevaljane samo civilne ženidbe dvoje pravoslavaca. Ako pak nisu imali mogućnosti da se vjenčaju crkveno pa su se vjenčali samo civilno, pred dva svjedoka, njihova je ženidba valjana. Naglašavam da to vrijedi samo za

pravoslavce. Kad se radi o protestantima ili anglikancima, to se ne primjenjuje. Njihova civilna ženidba se priznaje valjanom, jer Crkva još uvijek ne priznaje njihove crkvene službenike kao ovlaštene službenike Crkve.

Ferdo Vlašić napomenuo je da u tijeku ovih diskusija nitko nije ni dotaknuo pitanje »divljih« brakova. Čini mi se da u nekim republikama zakon zabranjuje postojanje takvih bračnih zajednica. Da li pravnici znaju o tome nešto reći?

Blažević: »U saveznom zakonu to nije bilo predviđeno, a kako je sada u pojedinim republikama, ne znam. Postoji mogućnost priznavanja i faktičnog braka. Činjenica da dvoje žive zajedno, pa makar se pred matičarom ne vjenčali, čini takvu zajednicu bračnom zajednicom. Na to je pitanje još i Valković dao svoj osvrt. On je podsjetio da među našim civilnim pravnicima postoji tendencija da se prizna legalnom i tzv. vanbračna porodica, gdje nije mjerodavan pristanak između stranaka, tj. muža i žene, nego se sve mjeri s polazišta djeteta. Ako je tu dijete, onda Zakon takvu zajednicu smatra pravno ekvivalentnom bračnoj zajednici (Usp. Bosanac, Vanbračna porodica, Zagreb).« Berljak još nadopunjuje: »U diskusiji za novi Zakon SR Hrvatske predloženo je da se bračnom zajednicom smatra i ona zajednica dvoje ljudi koji zajedno stanuju.« A Vlatković primjećuje: »Ne samo ako zajedno stanuju, nego ako imaju dijete.«

Slobodan Štambuk pita pravnike--kanoniste da li Nacrt novog crkvenog zakona, kodeks, predviđa u vezi s vjenčanjem neku novu praksu koju bi mogli saopćiti.

Na to je Berljak odgovorio: »U Nacrtu novog ženidbenog prava, kanon 9, izričito stoji da BK trebaju za svoje područje izdati upute u vezi sa zaručničkim ispitom, navještajem i ostalim što je s tim u vezi.«

Slobodan Štambuk stavio je i neke primjedbe na rad Tjedna: rad u grupama je promašen, misa bi trebala biti i na svršetku Tjedna, a u druge dane ujutro, te da se ne obdržava točnost vremena. Na te primjedbe odgovorio je dr Adalbert Rebić, tajnik Tjedna. U radnim grupama je doista teško razviti rad do željenih učinaka, jer je nemoguće sve ljude prisiliti da rade. Problem je zapravo samo u tome što se na rad u radnim grupama odaziva premalo ljudi. No oni koji se odazivaju na rad u radne grupe, rade doista ozbiljno. Sudionike Tjedna od rada po radnim grupama u priličnoj mjeri odvlači izloženi tisak i ostalo izloženo po prostorijama za vrijeme Tjedna, kao i razgovori s kolegama s kojima se već dugo nisu vidjeli. Što se tiče koncelebracije, ista poteškoća koja se javlja u podne, postojat će i onda kad misu premjestimo ujutro tj. na početak rada. Oni koji ne prisustvuju koncelebraciji u podne, neće joj prisustvovati ni onda kad ona bude ujutro. Oni će tada jednostavno doći kasnije. A što se točnosti tiče, vrijeme se uglavnom gubi zbog skupljanja: sudionici se zapričaju i veoma ih je teško odvojiti od sudrugova s kojima pripovijedaju, pa ne ulaze točno u dvoranu. Dakle, uglavnom sve ovisi od samih sudionika Tjedna.

Fra Blago Karačić, kapelan, veli: »Neki sam dan vjenčao mladence i pitao ih što misle koliko su djece dužni roditi, a oni mi odgovorili: 'koliko Bog da'! Ne čujem uvijek tako od mladenaca. Problem htjeti ili

ne htjeti imati djecu veoma je velik. Zanima me kako to drugi svećenici rješavaju s mladencima. Naš narod izumire. Eto, htio sam pitati koliko djece treba roditi?»

Na to je odgovorio dr Vjekoslav Bajsić: »To je politički problem a ne teološki, s jedne strane. S druge strane, o tom problemu govori se već jedno čitavo stoljeće. Ja ne vidim kako bi župnik mogao postići neke velike učinke ako samo stalno ljudima to naglašava kao njihovu dužnost. Stvari leže mnogo dublje. Treba najprije mijenjati društvo. Dok među ljudima ne bude veće veze, teško će se tu nešto više postići. Župnik treba kod roditelja buditi ljubav prema djetetu. Kad budu ljubili djecu, onda će i imati puno djece. Treba se doista prvo svega međusobno ljubiti. Ako se naši ljudi prestanu mrziti, a počnu se međusobno ljubiti, voljeti i poštivati, bit će djece i bit će Crkve i hrvatskog naroda.

August Korpar pokazao je na šaljivom primjeru kako on sa zaručnicima razgovara o broju djece. S brojem djece povezuje neke motive (npr. jedno dijete = moskovski sistem, dvoje djece = to je matematika; troje djece = to je broj solidarnosti — ima naime 30% frigidnih i impotentnih brakova; četvero djece — za majku je najbolje; ona tada postaje žena u pravom smislu riječi).

Marijan Valković upozorio je potom da valja uvijek imati na pameti koncilsku nauku o tom pitanju. Pitanje broja djece spada u kompetenciju samih bračnih drugova. »Mi ne smijemo postupiti tako da povrijedimo bračne drugove. Zašto oni imaju toliko ili toliko djece — to su njihove stvari i njihovi razlozi. Što se pak tiče one »koliko Bog daje djece!« treba reći: premda to može biti izraz doista dobre volje, direktive su suvremene Crkve i ostalih odgovornih u društvu da je dužnost bračnih drugova ozbiljno zahvatiti u taj problem. Nije tu samo pitanje koliko djece, nego i u kojim razmacima. Treba ih u to poučiti prije braka.«

Vjekoslav Bajsić primjećuje opet: »Nadodajem da se na taj problem ne može i ne smije nipošto gledati samo statistički. Nije pitanje samo roditi dijete, nego to dijete treba i odgojiti da ono može postati zreli čovjek. I nije sasvim jasno da li je ono jedno jedino dijete, koje se doista razvilo u zrela čovjeka i kršćanina, manje vrijedno i za narod i za Crkvu nego šestero djece koja na kraju propadnu, pa još samo u statistici figuriraju. Loše je ako na taj problem gledamo samo s biološke strane. Treba gledati i ljudsku stranu. S time ne plediram da roditelji imaju samo jedno dijete. Naprotiv, neka se širi ovaj narod Isusov! Ali pitanje odgoja je bitnije nego pitanje broja. Mi smo ljudi a ne ribe i kokoši!«

Josip Dumić, župnik iz Slavonske Požege, pita kako stoji sa sakramentima inicijacije (ispovijed, pričest i potvrda) kao uvjetom za pravovajljano vjenčanje? Blažević je odgovorio da tu nema nikakve promjene. Krštenje je dakako uvjet. Ostali sakramenti ne utječu na valjanost ženidbe. Može se netko valjano vjenčati, ako i nije krizman ili nije pričesćen. Dumić nije sasvim zadovoljan: ovo je pravno, a kako je pastoralno? Na pastoralnu stranu tog pitanja osvrće se Bono Zvonimir Šagi, provincijal oo. kapucina, primijetivši da je za pastoral važno na-

stojati da oni koji nisu primili inicijaciju u vjeri, prime to barem, koliko je moguće, kod ovog sakramenta. »Svaki je sakrament sakramenat vjere, pa bi zato za sakramenat vjenčanja trebala neka dozrelost u vjeri. U pastoralu je često problem vremena. Mi dolazimo u tijesnac s vremenom. Zato je ta priprava često pitanje razboritosti pastoralna i razumijevanja. Nama bi svakako bilo od velike pomoći kad bi BK za cijelo područje izradila smjernice i odredila rok za pripravu na vjenčanje. Ako jedna strana nije spremna primiti vjeru (krštena je, ali u stvari ne vjeruje), treba je tretirati kao da nema vjere, premda je krštena. Treba ih onda vjenčati zbog druge strane.

Matija *Berljak* primjećuje da Nacrt crkvenoga prava ima jedan član o tome da katolici, prije nego što sklope sakramenat vjenčanja, trebaju primiti i sakramenat potvrde ako to ne unosi velike nereda. No to će spadati u kompetenciju BK.

U vezi s pitanjem priprave na sakramenat vjenčanja, nešto je rekao i nadbiskup riječko-senjski, msgr. Josip *Pavlišić*: »Ljudi uredite svoje kuće i sobe prije vjenčanja, pa je sasvim u redu da se zaručnici i duhovno što bolje pripreve. Župnikova je dužnost da im u tome pomogne. Mnogo ovisi o dobroj volji i zaručnika i samog župnika. Bilo je predloženo da se na širem planu izrade plakati koji bi bili izloženi zaručnicima. To bi osobito dobro poslužilo onima, koji su daleko (npr. mornari, avijatičari, gastarbejteri itd.). Na tim plakatima bile bi sve upute o tome kako se i gdje treba prijaviti za sklapanje braka u Crkvi. Isto bi trebalo dati mladeži kada svršava vjeronauk, tj. poslije 8. razreda osnovne škole, tako da na jednom listiću imaju sve podatke o tome što treba za kršćansko sklapanje vjenčanja.

Josip *Mustač*, upravitelj župe Perušić, izložio je poteškoću koju ima u vezi s *expres-vjenčanjima*, osobito u pogledu radnika koji rade u inozemstvu. Na to je Bono Z. *Šagi* razložio da svaki slučaj treba rješavati za sebe. Ako se radi o iznimnim slučajevima, onda treba pastoralno razborito postupiti. Drugi je slučaj kad se ljudi za vjenčanje nisu baš nikako spremili. Za njih je potrebno uzeti neki duži vremenski razmak priprave. Tu se ne bi smjelo učiniti iznimku i vjenčati na brzinu. Treba svakako pitati ordinarija što i kako postupiti. Sada nam i državni zakoni idu u prilog, jer po zakonu je obavezan rok za prijavu na vjenčanje 40 odnosno 30 dana. Istina, ima slučajeva u kojima su ljudi već civilno vjenčani, pa se onda žele na brzinu vjenčati i u Crkvi. Ali upravo u tim slučajevima nema razloga da stvari ubrzavamo. Pastoralna razboritost traži od svih da se na vjenčanje ozbiljno pripreve. Tome je nadbiskup Josip *Pavlišić* dodao: »Kod *res urgent* župnik neka razborito postupi i razborito riješi. Župnik treba sve ispitati i sve savjesno urediti. Župnici bi trebali češće posjećivati župljane i održavati s njima kontakt na terenu. Kad župnik dobro pozna obitelji svoje župe, neće bit toliko padobranaca na vjenčanju. U tome, uostalom, vrijedi: 'Favores sunt ampliandi et odia restringenda!'«

U vezi s ovom diskusijom dao je svoje zapažanje gospodin Tripo *Djukanović*, pravoslavni teolog: »Ja sam Tjednu prisustvovao i slušao sva predavanja. Organizacija je izvrsna. Teologija je na visini. Vidi se

da je ovdje Crkva živa. Htio bih odati priznanje Jeleni *Brajša*, voditeljici Karitasa. To je živa ljubav u Kristu! I oni koji su protiv vjere, stoje s udivljenjem pred takvom djelatnošću. Ovaj rad predstavlja veliku vrijednost. Čestitam vašoj Crkvi što ima ovakvu djelatnost.

Stjepan *Penić*, svećenik zagrebačke nadbiskupije, pita da li Nacrt novog kodeksa predviđa neki *zajednički ekumenski obred* kod mješovitih vjenčanja. Velimir *Blažević* je odgovorio na to pitanje: »Nisam to uspio reći u svom predavanju, premda je bilo predviđeno. Postoje različiti oblici sklapanja vjenčanja i mogućnosti da vjenčanju prisustvuje i vjerski predstavnik one stranke u čijem se obredu vjenčanje sklapa (npr. ako se sklapa vjenčanje u pravoslavnoj Crkvi, onda može, uz pravoslavnog paroha, vjenčanju prisustvovati i katolički svećenik). Ali ne mogu prisustvovati zajedno na taj način da svatko od njih obavlja zasebno istovremeno svoj obred, te da svaki od njih traži ženidbenu privolu. Isto je tako zabranjeno ponoviti vjenčanu privolu u katoličkoj Crkvi ako su je zaručnici već izrekli u pravoslavnoj Crkvi.

Stjepan *Najman*, student teologije, priupitao je crkvene pravnike kako je s *tajnim crkvenim vjenčanjima*. Na primjer, jedna stranka koja je tajno vjenčana želi prisustvovati sakramentima euharistije i pokore i obavljati kumstvo... Kako će se prema njoj ponašati župnik: da li prihvatiti njihovo prisustvovanje, pa izazvati sablazan među vjernicima, ili ih oglasiti vjenčanima pred narodom, pa ih tako diskreditirati? Ili neka prisustvuju potajno, pa će tako i dalje ostati u nekoj crkvenoj ilegali?

Na to je pitanje odgovorio Matija *Berljak*: »U pravu katoličke Crkve dopuštaju se tajne ženidbe samo zbog teškog, urgentnog slučaja i to uz odobrenje ordinarija. Tajne ženidbe nisu sklopljene da zauvijek ostanu tajne, nego samo za vrijeme koje ordinarij smatra potrebnim. Ako se slučajno pojavi sablazan, trebat će župnik, prema sudu ordinarija, takvo vjenčanje proglasiti javnim.

Nikola *Zubović*, salezijanac, osvrće se na teški problem *civilno vjenčanih i na odnos Crkve prema njima*. »Nama teško pada — veli on — kada čujemo da smo građani drugog reda, a mi u Crkvi opet imamo vjernike drugog reda, a to su oni koji nisu u Crkvi sklopili brak, jer u najviše slučajeva nisu mogli. Crkveno vjenčani su građani prvog reda u Crkvi, a oni samo civilno vjenčani su građani drugog reda u Crkvi. Oni koji su u Crkvi sklopili brak imaju sva prava i sve povlastice, a često nisu uopće nikakvi vjernici nego, eto, imaju samo tu sreću da su se crkveno vjenčali. A s druge strane, ima onih koji nisu sklopili crkveni brak i ne mogu ga sklopiti, a izvrsni su vjernici: idu na misu, daju za Crkvu, djecu vjernički odgajaju, kao ljudi su u društvu cijenjeni i ugledni... A Crkva ih od sakramenata euharistije i pokore odbija. A prima one koji često to obavljaju samo rutinski, površno, iz običaja i na koje se Crkva ni ne može osloniti.«

Marijan *Valković* je u vezi s tim ukazao na svoje predavanje. On je u svome predavanju opširno govorio o tom problemu i iznio novija stremljenja i iskustva u Crkvi. Predavanje će ionako izići u Zborniku Bogoslovske smotre, pa će ga svatko moći još jednom čitati i studirati.

Ovime je plenarna diskusija bila iscrpljena, jer je vrijeme isteklo. Voditelj diskusije dr Anton *Benvin* zaključio je diskusiju, a predsjedatelj, dekan dr Celestin *Tomić* zaključio je govorom rad Tjedna. Poslije zaključne riječi gospodina Dekana uzeo je riječ gospodin nadbiskup msgr. dr Franjo *Kuharić*, veliki kancelar Katoličkog bogoslovnog fakulteta, i osvrnuo se na rad Tjedna, te se zahvalio svima koji su radu Tjedna s bilo koje strane pomogli, a i samim sudionicima što su na Tjedan došli i tako pokazali dobru volju da se žele i dalje teološki usavršavati.

Dr Adalbert Rebić